

ODNOS PLISKOVLJANOV DO RAZVOJA TURIZMA V VASI

Poročilo s terenskih vaj pri predmetu Antropologija turizma

Na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani študenti v okviru vaj pri predmetu Antropologija turizma vsako leto opravijo krajšo sondažno raziskavo z namenom učenja in pridobivanja potrebnih praks za opravljanje terenskega dela. V šolskem letu 2007/08 smo kot primer dobre prakse razvijanja turizma na podeželju izbrali vas Pliskovica.

Z intervjuvanjem na terenu smo razvijali raziskovalno vprašanje, kakšen odnos ima lokalno prebivalstvo do razvijajočega se turizma v vasi. V raziskavi, ki smo jo opravili 26. in 27. 10. 2007, je sodelovalo 16 študentov, ki so ob koncu vaj oddali elaborat s svojimi ugotovitvami.¹ Delali so po skupinah, ki so si razdelile posamezne predele vasi, intervjuvali Pliskovljane in se zapletali v neformalne pogovore. Sogovorniki so bili razen izjem starejši vaščani (na mlajše po podatkih študentov med intervjuvanjem niso naleteli). Raziskava seveda zaradi kratkega časovnega stika z domačini ne ponuja globljega vpogleda v zastavljena vprašanja. Za to bi bila potrebna dolgotrajnejša prisotnost na terenu z uporabo metode opazovanja z udeležbo. Je pa tovrstno delo študentov dobro izhodišče za nadaljnje raziskave. Na podlagi njihovega kakovostnega dela je nastal tudi pričujoči prispevek.

Pliskovica leži v osrčju Krasa. Obdana je z vinogradi, kjer večina gojijo trto za pridelavo kraškega terana. Ima čez dvesto prebivalcev in nekaj čez sto hišnih števil. S sosodnjimi vasi Kosovelje, Kregolišče, Veliki Dol in Tublje pri Komnu tvori krajevno skupnost Pliskovica, najbolj zahodni del občine Sežana na planoti Komenskega Krasa. Vas sestavljajo štiri skupine hiš oz. »konci«: Britih, Kovačev konec, Vrabči konec in Paradanov konec; poimenovanje izvira iz starih hišnih imen in priimkov. V besednjaku prebivalcev pa se pojavljajo tudi oznake »pr' cerkvi, Kržada, pr' gostilni, pr' šoli ...« Vas naj bi dobila ime po ptici pliski. V preteklosti so se domačini ukvarjali s kmetijstvom. Danes je v vasi samo še ena kmetija, ki goji živino, večina prebivalcev pa je zaposlenih v Sežani. V vasi ni gostilne, odprta je le trgovina, gostom je odprla svoja vrata tudi ena turistična kmetija, ukvarjajo se s čebelarstvom, delujejo kamnoseška delavnica in številni ponudniki vin. Posebnost vasi je leta 2003 odprti Mladinski hotel Pliskovica (MHP), ki je nastal na pobudo mladine občine Sežana, združene v Mladinskem centru Podlaga iz Sežane, skupaj z Medobčinskim društvom prijateljev mladine Sežana; oba

sta želela razviti neke vrste »mladinski turizem«. Hostel deluje na nekdanji Slamčevi domačiji, danes kulturnem spomeniku, ki se nahaja v Vrabčem koncu. MHP tako nudi gostom tudi možnost vpogleda v nekdanji način življenja na kraški domačiji. Nekdanji lastnik je hišo prepustil Občini Sežana, ki je prispevala največji del sredstev za prenovo.² Pod budnim očesom Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine je nastal prijeten namestitveni prostor. V nekdanjem skednju je poleg ležišč še dvorana, primerna za izvedbo seminarjev. V okviru MH deluje tudi informacijska točka, ki gostom nudi informacije o dogajanju in ponudbi v vasi in širši okolici. Delovanje tovrstnega mladinskega hotela v tako majhni vasi nujno zahteva veliko mero sodelovanja in povezanosti med samimi vaščani.

V kontekstu raziskovanja turizma je antropologija najbolj temeljito obdelala vrsto interakcij med domačini v turističnem okolju in med turisti ter domačini. Ukvarja se tudi z vprašanji vpliva turizma na naravno okolje in človekovo vedenje v njem. Tudi nas je najbolj zanimalo, kako so domačini v majhni vasi sprejeli idejo o mladinskem hotelu, kako sodelujejo, kakšni so bili njihovi odnosi pred pojavom turizma in kakšni so po njem, v kakšnih odnosih so s turisti ter kako k turističnemu razvoju prispevajo sami. Študenti so skušali pozornost posvetiti tudi kolektivnemu spominu in identiteti vaščanov oz. njihovem videnju začetka delovanja MH kot nekakšnega mejnika v vaškem življenju. Pri marsikaterem vaščanu so opazili razumevanje časa skozi prizmo mladinskega hotela; v svojih spominih so poudarili »čas pred in čas po mladinskem hotelu«.

Po opravljenih razgovorih so bili študentje enotnega mnenja, da je delovanje MHP izjemno dobro vpeto v lokalno okolje, prevladalo je tudi mnenje, da so prebivalci med sabo zelo dobro povezani. Seveda so izjeme, a na splošno daje Pliskovica občutek homogene vasi. Pliskovljani se zavedajo, da mora za dobrobit skupnosti vsak prispevati svoj delež. Vaščani imajo od MHP koristi, in obratno, in to ne le v ekonomskem smislu. V turistične dejavnosti se v veliki meri vključuje lokalno prebivalstvo, pri čemer bi lahko govorili tudi o alternativnem turizmu, pri katerem se poleg številnih drugih parametrov kot kriterij pojavlja prav odnos med turisti in domačini. Začetek delovanja MHP je svojevrsten mejnik v socialnem spominu vaščanov. Pliskovica je dobila novo vsebino, ki za uspešno

¹ Študentje, ki so opravljali raziskavo, so: Ana Beno, Ana Blatnik, Andraž Magajna, Andrea Budič, Andrej Šumer, Emilija Šterlek, Jasna Golob, Jure Erznožnik, Kaja Kovač, Marija Demšar, Mojca Ramovš, Petra Ovčar, Špela Vidmar, Tina Debevec, Tjaša Zupančič in Tjaša Laznik. Študentje so opravili trideset intervjujev.

² Občina je idejo o mladinskem hotelu v Pliskovici podprla in projekt skupaj z Zavodom za šport Občine Sežana prijavila na razpis Sklada malih projektov, ki je učinkovit način plasiranja sredstev Phare z namenom spodbujanja čezmejnega slovensko-italijanskega sodelovanja; sredstva Evropske unije je tudi pridobila.

* Maja Lamberger Khatib, prof. zgod. in univ. dipl. etnol. in kult. antropol., asist. MR na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, izvajalka vaj pri predmetu Antropologija turizma, 2331 Pragersko, Kolodvorska 3. E-naslov: maja.lamberger@guest.arnes.si

izvajanje od vaščanov »zahteva« aktivno vključevanje in povezovanje.

Vzporedno z idejo mladinskega hotela je bilo leta 2002 ustanovljeno tudi Razvojno društvo Pliska (RDP), in sicer prav zaradi zavedanja prebivalcev, da za sodobno turistično ponudbo ne zadostuje izgradnja hotela. Namen društva je povezovanje aktivnosti, ki potekajo v vasi, povezovanje vaščanov, trajnostni razvoj podeželja ter razvoj naravi prijaznega turizma v povezavi z domačijami, kjer ponujajo vino, domače pridelke in prikaz domačih obrti. Prvi projekt društva je bila ureditev učne poti Pliskina pot. Prav s pohodi po omenjeni poti se je močno izboljšala medsebojna povezanost prebivalcev. Društvo je dejavno na več področjih: organizirajo pohode, kulturne dogodke, izobraževanja, sodelujejo s hotelom in posameznimi ponudniki. Po mnenju članov društva so se odnosi v vasi, odkar jih povezuje hotel in društvo, zelo izboljšali, pa tudi vas je bolj urejena. Vaščani so bili sicer povezani že prej, sami so si recimo zgradili vodovod in trgovino itd., pa tudi mladi se v aktivnosti vedno bolj vključujejo. V hotelu je poleg balinišča tudi prostor za druženje zlasti mlajših vaščanov; tja radi prihajajo klepetati ali prebrat dnevne časopise. Priljubljena dejavnost Pliskovljanov je balinanje, saj v poletnih mesecih balinajo skoraj vsak dan, prireajo pa tudi turnirje.

Društvo skrbi tudi za povezavo s soslednjimi vasm. Skupaj organizirajo razne prireditve in si pomagajo z nasveti. Za obogatitev turistične ponudbe so Pliskovljani organizirali Dan odprtih borjačev. Prireditve se je zelo »prijela«. Enkrat letno pride v vas »vse, kar je na svetu«. ³ To je dan, ko je pred vrata vsake domačije prislonjena metla kot znak, da pri hiši obiskovalcem za pokušino ponujajo vino in jedi. V pustnem času organizirajo pustni karneval, pripravijo pa tudi tekmovanje za izbor kraljice terana. Kjer so včasih hodile mlekarice, vsako leto pripravijo pohod po Poti mlekaric. Na križno nedeljo so na novo obudili ritual sežiganja metel kot simbola pospravljanja pridelka. To je samo nekaj prireditev, ki so jih v RDP pripravili za obogatitev turistične ponudbe. Izdajajo tudi svoje glasilo *Glas Pliske*. Posamezniki so se izurili tudi kot lokalni turistični vodiči in organizirane skupine vodijo po vasi.

Začetki niso bili tako optimistični. Dvom prebivalcev je bil povezan s strahom, kaj bo hotel prinesel. Ljudje so se bali pijančevanja, vandalizma, povečanja kriminala, drog in hrupne glasbe; povsem običajen strah pred novimi, nepoznanimi stvarmi. Čeprav so bili na zborih vaščanov zelo glasni, so se poenotili in pristali na gradnjo hotela. Sedaj zadovoljni ugotavljajo, da so bili njihovi argumenti neutemeljeni. Hotel je prinesel večinoma pozitivne stvari, z njihovimi besedami – novo življenje v vasi. Pred tem se je pri njih v vinski kleti oglasil le kak italijanski turist, z ustanovitvijo MHP pa je Pliskovica postala turistična vas. Pliskovljani so z odprtjem hotela in prihodom čedalje več ljudi prepoznali priložnost tudi zase. Bolj organizirano in načrtno so se začeli promovirati

ponudniki vin, kamnoseška delavnica, turistična kmetija in čebelarji, ki za turiste prireajo tudi ogled čebelnjakov, filma o pridobivanju medu in prodajo medu in čebeljih izdelkov. Ponudba v vasi je vedno bogatejša, kar je pozitiven dejavnik za razvoj turizma na celotnem Krasu in ne samo v vasi Pliskovica. Kot ugotavljajo v društvu, je bila še bolj kot odprtje hotela na obnovljeni kraški domačiji pomembna energija, ki se je ob tem sprostila. Pliskovljani so projekt podprli in pomagali po svojih najboljših močeh, hkrati pa so se ozrli vase, se začeli zanimati za preteklost in sedanost vasi, spoznavati že pozabljene zanimivosti v okolici, se družiti, hoditi na pohode in izlete in načrtovati prihodnost kraja.

Negativni vidik, ki ga je poudarila večina sogovornikov, je povečanje prometa in pomanjkanje parkirnih mest. Pliskovljani se z nostalgijo spominjajo tudi podzemne jame, kjer so včasih prirejali plese in gledališke predstave, danes pa je za javnost zaradi naravovarstvenih razlogov zaprta (v jami živijo netopirji, ki bi jih organizirani ogledi pregnali); marsikdo nanjo gleda kot na veliko priložnost za nadaljnji turistični razvoj. Vaščani so v pogovorih poudarili tudi slabo prometno povezanost z drugimi kraji (javni prevoz), želijo si gostilne, ki je včasih že delovala in povezovala ljudi v vasi. Želijo si tudi odprtja Centra šolskih in obšolskih dejavnosti, ki bi naj zaživel v stari šoli v zgornjem delu vasi.

Po ugotovitvah študentov so se vsi vaščani strinjali, da je odprtje hotela pozitivno vplivalo na njihovo življenje. Ugotovili so, da je intenzivnost stikov z gosti odvisna tudi od oddaljenosti domačij od hotela. V od hotela bolj oddaljenih predelih vaščani z njim nimajo stikov in niti ne vedo prav dobro, kaj se tam dogaja. Pliskovljani so s svojim pozitivnim odnosom do turizma, turistov in sovaščanov prepričali študente, da so Pliskovico označili kot primer dobre prakse razvoja trajnostnega turizma, ki poudarja predvsem povezovanje vseh elementov, vključenih v proces: lokalnega prebivalstva, turističnih institucij in gostov.

Kljub kratki raziskavi, ki je bila namenjena predvsem izvajanju učnega procesa z namenom pridobivanja metodoloških spretnosti, so študentje ob analizi terenskega gradiva ugotovili pozitivne vplive turizma na lokalno okolje v življenju Pliskovljanov. Mladinski hotel je prinesel v vas nov način razmišljanja in povezovanja ljudi. Prav tako pa povezanost vaščanov v Razvojno društvo Pliska daje prebivalcem občutek, da so njihova mnenja pomembna in da lahko sami krojijo in zagotavljajo prihodnost življenja na vasi; ta se razvija v smeri trajnostnega turizma, ki želi ostaniti prijazen okolju in v njem živečim ljudem.

³ Po besedah informatorja v intervjuju, ki sta ga 27. 10. 2007 opravili študentki Ana Beno in Špela Vidmar.